

Debata w klasie.

Jak zacząć pracę
z najmłodszymi?

Debata w klasie.

Jak zacząć pracę
z najmłodszymi?

AUTORKI I AUTORZY:

Magdalena Brudny
Barbara Grzenik-Trzop
Agnieszka Kaczyńska
Justyna Kampka-Wala
Dominika Kolenda
Beata Kompanowska
Beata Kraska
Ewa Kubiak
Karolina Madyś
Michał Naczyński
Hanna Palenga
Anna Skiendziel

PROJEKT GRAFICZNY, ILUSTRACJA I SKŁAD

Dotiee Dorota Gabriel - Wojciechowska

Publikacja powstała w ramach projektu "Rybnik - tu dzieci i ryby mają głos" realizowanego przez Stowarzyszenie Oświatowe „Rodzice-Dzieciom” w partnerstwie z Urzędem Miasta w Rybniku.

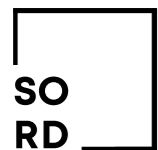
Projekt finansowany przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię z Funduszy EOG i Funduszy Norweskich w ramach Programu Aktywni Obywatele – Fundusz Regionalny.

Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons 4.0

CC BY-NC-SA 4.0

Rybnik 2023

STOWARZYSZENIE OŚWIATOWE
"RODZICE - DZIECIOM"

**Miasto
Rybnik**

Spis treści

Wstęp	6
Na początek...	8
Rybnicki narybek potrzebuje swojego głosu.	10
Po co to całe zamieszanie z projektem?	18
Projekty	30
1. Mówca wśród pierwszaków	32
2. Dyskusja na każdym kroku	38
3. Pierwszaki, debata, bajki i... preorientacja zawodowa	48
4. Kreatywnie z debatami	54
5. Najważniejsze to zaufać dzieciom	60
6. Sztuka autoprezentacji przy każdej okazji	68
7. Czy lider jest potrzebny? Dobre praktyki	74
8. Debata jako narzędzie rozwoju każdego dziecka	80
9. Codzienne zajęcia inspiracją do rozmowy	84
Bibliografia	92

Wstęp

Na początek...

— Debaty w klasach 1-3 szkół podstawowych to element projektu „*Rybnik - tu dzieci i ryby mają głos*”, który realizuje Stowarzyszenie Oświatowe „*Rodzice – Dzieciom*” w partnerstwie z Urzędem Miasta Rybnik.

MICHAŁ NACZYŃSKI

Koordinator projektu

Dwanaście nauczycielek ze szkół podstawowych wzięło udział w dwudniowym szkoleniu prowadzonym przez Annę Skiendziel, aby dowiedzieć się więcej o tym, jak wyglądają debaty oksfordzkie, ale też jak wprowadzić najmłodszych uczestników procesu edukacji w kulturę debatowania.

Publikacja, którą oddajemy w Państwa ręce jest efektem działań podjętych przez uczestniczki projektu. Dziękuję tutaj swoimi doświadczeniami, refleksjami, a także kierunkami, w które odważyły się pójść razem ze swoimi uczennicami i uczniami. Co było celem tej drogi? Oswojenie się z kulturą rozmowy,

dialogu oraz sztuką argumentowania i wnioskowania, które są kluczowymi umiejętnościami na rynku pracy oraz w życiu osobistym i obywatelskim.

Osobiście wierzę, że budowanie kultury demokratycznej i zaangażowania obywatelskiego zaczyna się nie tylko od swojego miejsca zamieszkania, ale także - a może przede wszystkim - od sali lekcyjnej.

Serdecznie zapraszam Państwa do zapoznania się z treścią całej publikacji.

Rybnicki narybek potrzebuje swojego głosu.

— Dzieci i młodzież to ponad 18% mieszkańców Rybnika. To duża grupa - nieco większa niż na ogół spotykana w miastach.

MICHAŁ NACZYŃSKI

Koordynator projektu

Dla dużych miast odsetek dzieci i młodzieży to zwykle mniej niż 17%. Rybnik wyróżnia się tym, że ma bardzo dużą powierzchnię, przez co gęstość zaludnienia jest mniejsza niż w innych miastach na prawach powiatu. Młodzi ludzie mają więc utrudniony dostęp do form spędzania czasu, docierania do nietuzinkowych wydarzeń, czy zwyczajnie - wzajemnego zarażania się inicjatywami, ponieważ „mają do siebie daleko”.

Miasto od lat próbuje zwiększać zaangażowanie młodzieży w sprawy Rybnika – funkcjonuje Młodzieżowa Rada Miasta oraz

jej Budżet Partycypacyjny kierowany do szkół ponadpodstawowych. Jednak na tle wysiłków podejmowanych przez miasto na rzecz ogólnej mobilizacji społecznej mieszkańców (partycypacja społeczna jest jednym z celów Strategii Rozwoju Rybnika do 2030 r.), dzieci i młodzież wydają się niewystarczająco wyszczególnioną grupą odbiorców takich działań. Nie napawa też optymizmem stan samorządności dzieci i młodzieży w kraju. Samorządy uczniowskie głównie są postrzegane w kategorii organizacji wydarzeń szkolnych, a nie jako organ konsultacyjno-doradczy w zakresie zarządzania i organi-

zowania pracy szkoły. Nie mają własnego budżetu. Rzadko mają też poczucie wpływu na decyzje zapadające w szkole.

Jeśli chcemy mieszkać w miastach, które się rozwijają i tętnią życiem, potrzebujemy zaangażowanych mieszkańców przekonanych o własnej skuteczności i sprawczości. Takich, którzy potrafią rozpoznać problem, zaproponować rozwiązania, porwać za sobą innych i wdrażać zmiany, nie czekając aż ktoś zrobi to za nich. Jak to zrobić?

W Rybniku założyliśmy, że trzeba zacząć od dzieci.

Zaangażowani mieszkańcy, pełni pasji, energii, którym zależy na poprawianiu miasta w przyszłości... dziś mają 7, 8 i 9 lat. Dlatego to im musimy dać narzędzia, które wykorzystają w dorosłości. Jak to zrobić? Cóż... jako fan fantastyki posłużę się dwoma cytatami z „Ziemiorza” Ursuli K. Le Guin:

- W Enladzie – powiedział chłopak po chwili – opowiada się historię chłopca, którego nauczycielem był kamień.
- Ach, tak? I czegoś go nauczył?
- Nie zadawać pytań.

„- Kiedy zacznie się moja nauka panie?
- Już się zaczęła - odpowiedział Ogion. Zapadło milczenie, jak gdyby Ged starał się powstrzymać coś, co musiał powiedzieć. Wreszcie wyrwało mu się:
- Ale ja się jeszcze niczego nie nauczyłem!
- Bo nie zdałeś sobie jeszcze sprawy, czego uczyć - odparł mag.”

Ursula K. Le Guin

Zadawanie pytań jest kluczem, który otwiera nas na ciekawość świata i pozwala fantazjować o zmianach. Dzieci są z natury ciekawe. Czasem, aż za bardzo... Nauczyciele i nauczycielki mogą wyposażyć je w narzędzia konieczne do aktywności obywatelskiej nawet jeśli same dzieci nie będą na początku rozumieć czemu te narzędzia służą.

Jeśli pozwolimy im marzyć, fantazjować i dyskutować o tym, to wierzę, że staną się dorosłymi, którzy najlepiej zadbają o nasze miasto i jego społeczność.

Tym większą mam wdzięczność wobec wszystkich nauczycielek, które do tej pory zaangażowały się we wdrażanie debat w edukacji wczesnoszkolnej. Mam nadzieję, że Wasze dzieci zadają jak najwięcej pytań.

Wakacje
mogłyby
trwać cały
rok!

Nasze Stowarzyszenie od 30 lat działa w obszarze edukacji i o ile jego podstawowym zadaniem jest prowadzenie szkoły niepublicznej, o tyle nasz horyzont rozwojowy sięga dużo dalej i wykracza poza ramy edukacji formalnej.

ANNA RYĆMAN

Prezes Stowarzyszenia
Oświatowego „Rodzice –
Dzieciom”

Bardzo zależy nam, aby nasze doświadczenie edukacyjne pracowało także na rzecz wzmocnienia tych kierunków, obszarów i kompetencji, które uważamy za szczególnie istotne.

Uczenie się sztuki debatowania, budowania argumentów, wnioskowania i szeroko pojętej kultury dyskusji jest właśnie jednym z takich priorytetów. Umiejętności te są bardzo potrzebne w dorosłym życiu, a ciągle brakuje nam czasu i motywacji do ćwiczenia ich podczas tradycyjnych zajęć szkolnych. Stąd pomysł na wzmocnienie kompetencyjne nauczycieli najmłodszych dzieci, które ma w założeniu zachęcić do wprowadzenia na stałe

narzędzi rozwijających powyższe kompetencje u dzieci do codziennej praktyki szkolnej.

Z perspektywy naszego Stowarzyszenia projekt ten pozwala najpełniej oddać ducha edukacji, w jakim stworzymy naszą szkołę i podejmujemy inne inicjatywy edukacyjne. Jest nim kształtowanie przyszłych obywateli, osób aktywnie działających w swoich środowiskach, zaangażowanych, potrafiących zająć stanowisko w ważnych sprawach.

To przecież od umiejętności zabierania głosu zaczyna się budowanie społeczeństwa obywatelskiego.

Wtorki
uchwalam
dniem
kolorowej
skarpetki

Bul
Bul

Ważnym elementem projektu „*Rybnik – tu dzieci i ryby mają głos!*” realizowanego wspólnie ze Stowarzyszeniem Oświatowym „*Rodzice-Dzieciom*” w partnerstwie z Urzędem Miasta Rybnika było wdrożenie w grupie dzieci w wieku 7-9 lat elementarnego narzędzia budowania kultury obywatelskiej, w formie debaty wykorzystującej umiejętność dyskusowania, argumentowania, rozwiązywania problemów, wypracowywania kompromisu.

KATARZYNA KORBA

Kierownik Referatu
Projektów Edukacyjnych

Miasto Rybnik jako organ prowadzący kilkadziesiąt szkół podstawowych podejmuje liczne starania kreowania edukacji obywatelskiej wśród dzieci i młodzieży z wykorzystaniem projektów i włączając się w szereg przedsięwzięć.

Narzędzie prowadzenia debat otwiera szerokie możliwości edukacji uczniów, sprzyja odnajdywaniu się im w społecznej przestrzeni kultury dyskusji oraz adaptuje do współczesnego modelu społeczeństwa obywatelskiego. Wysoki poziom edukacji realizowanej zarówno w samej dydaktyce, ale także w procesie przyswajania i trenowania kom-

petencji komunikacyjnych wśród dzieci i młodzieży to aspiracje władz miasta Rybnika. Ponadto taka formuła nauki podnosi samoocenę uczniów, stwarza możliwość budowania wizerunku opartego o pewność własnego zdania, umiejętność jego obrony i słuchania argumentów drugiej strony. Etap edukacji, na którym narzędzie zostało implementowane pozwala budować przestrzeń przyszłości obywatelskiej szkół i miasta, kreować postawy, dojrzewające wraz z młodymi mieszkańcami na rzecz jego rozwoju w atmosferze demokracji i wysokiego poziomu relacji międzyludzkich.

Po co to całe zamieszanie z projektem?

— Funkcjonowanie we współczesnym świecie wymaga od dzieci i młodzieży ogromnej elastyczności i umiejętności dostosowania się do szybkich, wręcz czasami rewolucyjnych zmian.

ANNA SKIENDZIEL

Nauczycielka historii i wiedzy o społeczeństwie w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących Nr 2 w Katowicach, trenerka w projekcie

Część uczniów szkół podstawowych być może będzie pracowała w zawodach, które jeszcze nie istnieją. Zatem jak przygotować młode pokolenie do funkcjonowania w takim świecie? Do podjęcia pracy zawodowej? Jaka powinna być rola szkoły, nauczycieli i nauczycielek? Wiedza, dzięki nieskończoności Internetu, jest dostępna w kilka sekund. Wystarczy telefon, przeglądarka i możemy mieć praktycznie wszystko, co chcemy.

Czy na pewno? Czy sama wiedza wystarczy? Popatrzmy na obecne oferty pracy, gdzie obok twardych wymagań dotyczących znajomości np. konkretnego języka programowania, wykształcenia, czy doświadczenia, dodane są często umiejętności miękkie jak *„umiesz rozwiązywać problemy, myślisz analitycznie i cechuje Cię dobra organizacja pracy”*.

Umiejętności miękkich, kompetencji kluczowych, tak poważanych obecnie w XXI wieku nie da się wyszukać w przeglądarce,

nie da się ich wykuć jak do testu czy do egzaminu, nie da się ich nauczyć w ciągu jednego dnia. Dlatego ogromnie ważny jest w tym momencie proces edukacji i tu swoją rolę do spełnienia ma szkoła, a w szczególności projekty edukacyjne, w których dzieci mogą uczestniczyć.

To jedna strona medalu. A druga? To bycie świadomym obywatelem i obywatelką, mieszkańcem tej planety, który potrafi krytycznie podejść do zalewających nas coraz częściej **fake news** czy **deepfake**. Potrafi selekcjonować informacje, zweryfikować je, ale też potrafi zabrać głos w dyskusji, mieć wpływ na to, co determinuje codzienne życie. I przede wszystkim - mieć odwagę i być decyzyjnym.

Przyjąć postawę aktywnego obywatela i obywatelki, a nie biernego poddanego.

Dlatego z tej perspektywy projekt „*Rybnik – tu dzieci i ryby mają głos*” skierowany do uczniów i uczennic klas 1-3 szkoły podstawowej jest absolutnie innowacyjny, bo kształci kompetencje XXI wieku już od pierwszych dni przygody ze szkołą podstawową.

Na czym polega fenomen tego projektu? Jakie umiejętności zostały rozwinięte? Jakimi metodami pracowały nauczycielki?

Ideą projektu była praca **metodą debaty**. Znaczenie tego słowa, według słownika PWN, brzmi bardzo majestatycznie: „*poważna i długa dyskusja na ważny temat*”. Gdyby polegało się tylko na tak sformalizowanej definicji, można by stwierdzić, że to absolutnie nie jest metoda pracy z najmłodszymi. A jednak nam się udało!

Absolutnie istotnym elementem całego projektu było szkolenie nauczycielek. By przygotować je do wdrażania projektu we własnych klasach, przez intensywne dwa dni przepracowałyśmy następujące tematy:

1 debata jako metoda dydaktyczna w szkole (Dlaczego warto ją stosować? Kiedy? Etapy jej wdrażania);

2 omówienie rozwijania kompetencji kluczowych, umiejętności miękkich, umiejętności XXI wieku przez stosowanie debaty i ćwiczenia wystąpień publicznych (praca w grupach, zaangażowanie, analiza, wyszukiwanie i selekcjonowanie informacji, kultura słowa, asertywność, komunikatywność, tworzenie argumentów, zarządzanie czasem);

3 niebezpieczeństwa związane ze stosowaniem rywalizacji w debatach (syndrom Anakina, zwycięstwo za wszelką cenę, brak dystansu emocjonalnego);

4 uczenie umiejętności przegrywania - przegrywam debatę, ale i tak osiągam sukces, bo nauczyłam/em się...;

5 budowa argumentu - struktura SeXI (state, explain, illustrate);

6 stosowanie odpowiedniej informacji zwrotnej (Co było dobrze? Co można poprawić? Jak poprawić? Ogólne wnioski);

7 debata oksfordzka w praktyce - nauczycielki debatują: „Winda jest lepsza od schodów”;

8 kości opowieści - stosowanie, ćwiczenia;

9 karty Dixit, tajemnicze miasto - inne metody gry, karty wspomagające storytelling;

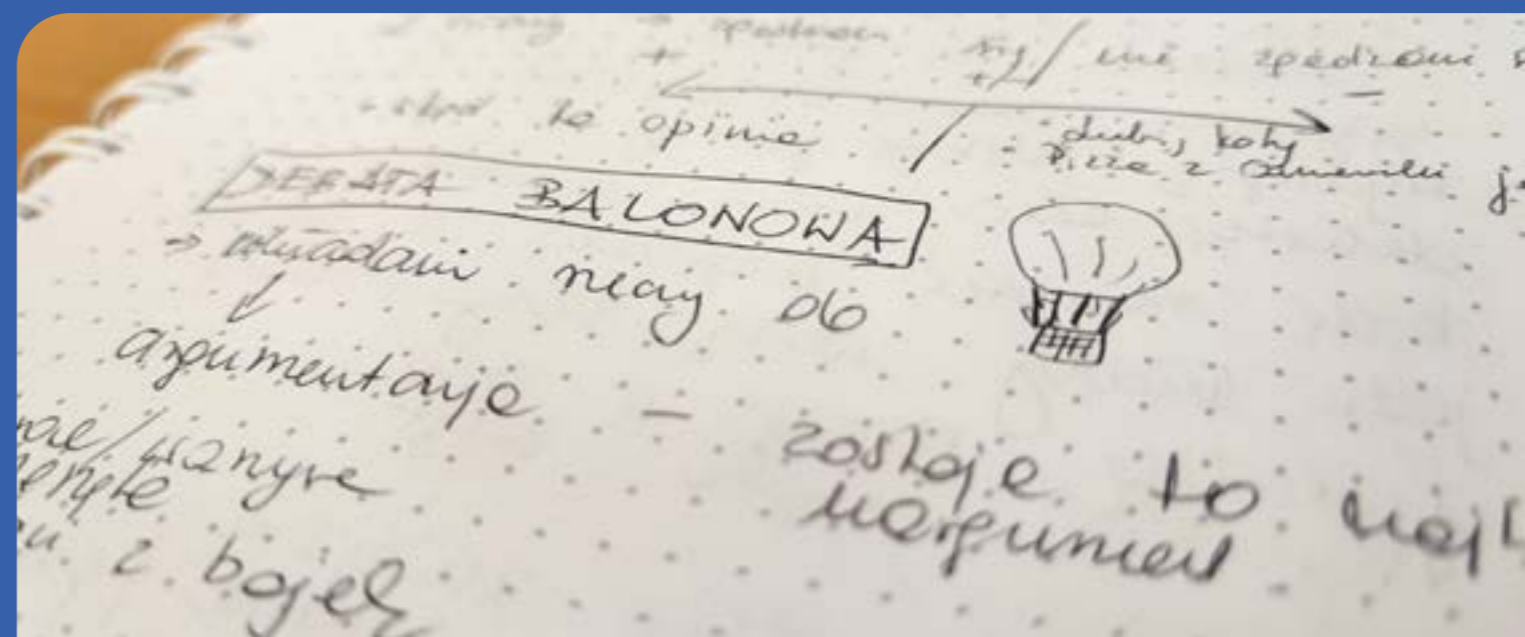
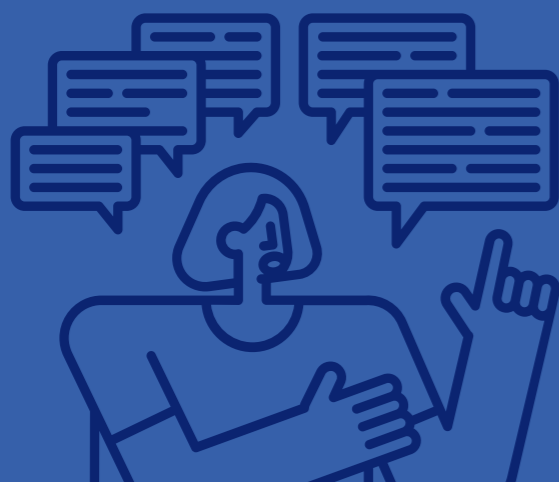
10 ćwiczenia na kreatywność - tworzenie opisu, rysunków nieznannej dotąd rośliny np. życzycki prostej - przedstawienie efektów pracy na forum grupy;

11 wprowadzanie rozmów n/t wyborów dzieci, kreowanie sprawczości i decyzyjności - Co ubiorą? Co zjedzą? Jaki kolor? itd.;

12 umiejętności negocjacji - praktyczne ćwiczenia;

13 wprowadzenie i zastosowanie debaty balonowej - ulubione bajki, bohaterzy/bohaterki filmowe;

14 praktyka - debata balonowa dot. najlepszego filmu Disneya.

Na samym początku dało się wyczuć lekki sceptycyzm. Naprawdę? Debata i klasy 1-3 szkoły podstawowej? Jak to w życiu bywa - nie taki diabeł straszny, jak go malują.

Po warsztatach, podczas indywidualnych spotkań i konsultacji, omawiałam z nauczycielkami ich działania, w jaki sposób chciałyby zorganizować finał projektu i okazało się, że wszystko przebiega w sposób absolutnie fenomenalny. Jest wsparcie i zrozumienie rodziców (choć to wielkie ryzyko mieć debatujące dziecko w domu), jest entuzjazm uczniów i uczennic i są przeróżne metody wdrażania celów projektu, często bardzo kreatywne, będące inicjatywą samych dzieci.

Uchylę rąbka tajemnicy, co się działo podczas całego roku i jak często uczniowie i uczennice reagowali na nowe metody pracy:

✓ **elementy przygotowujące do finałowej debaty były wykorzystywane podczas lekcji edukacji polonistycznej, ale i wychowania fizycznego (szczególnie w klasach sportowych);**

✓ **wdrażane były na zajęciach dodatkowych czy świetlicowych;**

✓ **pojawiły się spontaniczne rozmowy o wyborze kina czy teatru, o zachciankach czy potrzebach, czy łatwiej być dorosłym czy dzieckiem?;**

✓ **początkowo dominowało zdziwienie uczniów i uczennic, że mogą się wypowiedzieć i jest do tego przestrzeń;**

✓ **po lekcjach dzieci podchodziły do biurka i albo kontynuowały dyskusję, albo odważyły się przedstawić swoją opinię;**

✓ **wykorzystywano często wiersze, lektury, popularne filmy, czy bajki jako punkt wyjścia do dyskusji;**

✓ **tworzenie atrybutów dyskusji;**

✓ **ustalanie zasad przez same dzieci.**

Efekty naszej wspólnej pracy, wspierania się przez cały czas trwania projektu można będzie przeczytać jako refleksje, czy dobre praktyki samych nauczycielek. Jest tam wiele cennych ćwiczeń, wskazówek. To obowiązkowa lektura!

Dla mnie udział w tym projekcie był ogromną przygodą, ale także elementem rozwoju osobistego. Pracując do tej pory ze starszą młodzieżą, czy dorosłymi, w tym projekcie mogłam dla odmiany doświadczyć zaangażowania najmłodszych. Jednocześnie doceniłam jak ważny jest odpowiedni proces edukacyjny od samego początku i przekonałam się, że bycie obywatelem i obywatelką nie uczymy się tylko na konkretnym przedmiocie - jest to złożony proces uruchamiany już od wczesnych lat szkolnych. Dlatego doceniam ogromne zaangażowanie organizatorów i mam nadzieję, że kolejne szkoły i miejscowości będą się decydować na wprowadzenie tego małego zamieszania w szkolnym życiu.

Projekty

1

Mówca wśród pierwszaków

— Przed praktyczną realizacją projektu „*Rybnik - tu dzieci i ryby mają głos*”, czyli pracą z moimi uczniami, zadałam sobie pytanie: jaki cel chcę osiągnąć i w jaki sposób chcę to zrobić?

EWA KUBIAK

Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej w klasie I w Społecznej Szkole Podstawowej w Rybniku

Zdecydowałam, że z pierwszoklasistami należy zacząć od początku, czyli od podstaw. Postawiłam na retorykę, czyli sztukę ładnego i skutecznego posługiwania się językiem. Określiłam sobie kryteria sukcesu, takie jak: ustalenie z dziećmi zasad podczas rozmowy i ich respektowanie, rozwijanie umiejętności wypowiadania się pełnymi zdaniami i wyrażania swojej opinii, kształtowanie umiejętności autoprezentacji, przemawiania, a także podniesienie kompetencji w zakresie współpracy w grupie.

WSKAZÓWKA

Punktem wyjścia do ustalenia klasowych zasad komunikacji była legenda indiańska „*Sroka, Kruk i Orle Pióro*”, która opowiada, jak powstała Laska Mówcy, którą ptaki dały ludziom, aby używali jej kiedy pojawi się ważna sprawa i ludzie nie będą umieli się zgodzić.

Należy wtedy usiąść w kole, by porozmawiać. Tylko ten, kto trzyma laskę może mówić, a reszta go słucha. Laska Mówcy idzie dookoła tak długo aż wszyscy przemówią i powiedzą, co myślą. Wykonaliśmy własną Laskę Mówcy i w oparciu o główne zasady z legendy ustaliliśmy nasze własne klasowe zasady rozmowy. Każde spotkanie w kole odbywało się z wykorzystaniem Laski Mówcy i rozpoczynało od przypomnienia ustalonych zasad.

ĆWICZENIE

Przy wyborze poruszanych z dziećmi tematów rozmów posłużyłam się opowiadaniem z książki pt.: „*Co ty mówisz? Magia słów, czyli retoryka dla dzieci*” autorstwa Anety Załazińskiej i Michała Rusinka. Na początku każdego spotkania czytałam opowiadanie, po czym dzieci streszczały je własnymi słowami, a następnie omawialiśmy wspólnie temat, opierając się na doświadczeniach i opiniach dzieci, starając się na koniec formułować wnioski.

Tematy dotyczyły m.in.: dotrzymywania obietnic, przekonywania innych do czegoś, czyli argumentowania, przekonywania się o czymś na własnej skórze, siły słów, które czasem mogą sprawić komuś przykrość. Niektóre dyskusje łączyłam z wykonaniem zadań w grupach, np. stworzenie plakatu z argumentami dotyczącymi pytania: czy lepiej odrabiać zadanie domowe zaraz po szkole, czy wieczorem przed pójściem spać?; opracowanie przemówienia/prezentacji dotyczącego nowej, wymyślonej przeze mnie rośliny – jej wyglądu, występo-

wania i właściwości. Finalnie tematem rozmowy był wybór idealnego miejsca na spędzenie wakacji, tzn. wybór: morze czy góry? Oprócz tworzenia i gromadzenia argumentów w grupach i wzajemnego przekonywania się, pojawiły się - naturalnie bez wcześniejszego wprowadzania – kontrargumenty. Ku mojemu zaskoczeniu - bardzo trafne, co uważam za świetny początek „prawdziwego debatowania” w klasie drugiej.

PODSUMOWANIE

Podsumowując swoje doświadczenia z wprowadzaniem debat w młodszych klasach, za pomocne uważam: określenie celu - na miarę możliwości dzieci, ustalenie z dziećmi zasad i ich przestrzeganie, stawanie się „cichym moderatorem” dyskusji dzieci, a nie głównym prowadzącym oraz podążanie za dziećmi i reagowanie na ich potrzeby.

Jak stworzyć laskę mówcy z klasą w 6 krokach?

- 1 Zapoznaj dzieci z indiańską legendą „Sroka, Kruk i Orle Pióro”.
- 2 Podczas spaceru poszukajcie odpowiedniego patyka/gałęzi.
- 3 Przygotujcie koraliki z pierwszymi literami imion dziewcząt i chłopców.
- 4 Wybierzcie piórka do ozdobienia gałęzi.
- 5 Przyklejcie piórka do gałęzi, a koraliki nawleczone na dwa patyki do szaszłyków i przyczepcie do gałęzi - po jednej stronie inicjały imion chłopców, a po drugiej dziewcząt.
- 6 Na znak, że będziecie stosować się do ustalonych wspólnie zasad rozmowy, każdy ozdabia gałąź kolorowym paskiem z farby.

2

Dyskusja na każdym kroku

————— **Czy z siedmiolatkami można debatować?**
Debata, dyskusja, argumentacja, krytyczne myślenie, wartościowanie, kompromis - brzmi dość poważnie, ale czy rzeczywiście należy się tych zagadnień bać i unikać w pracy z najmłodszymi dziećmi?

MAGDALENA BRUDNY

Szkoła Podstawowa
z Oddziałami
Mistrzostwa Sportowego
nr 9 im. A. Mickiewicza
w Rybniku.

Uczniowie: klasa Ia

Otóż sama szybko przekonałam się, że na każdym etapie rozwoju dziecka warto wdrażać i kształtować te umiejętności. Dzieci zazwyczaj w naturalny sposób podejmują rozmowy zarówno z rówieśnikami, jak i dorosłymi, mają potrzebę wyrażania swojego zdania, na swój sposób próbują przekonać innych do własnych pomysłów, należy im tylko stworzyć odpowiednie do tego warunki. I tutaj ogromną rolę odgrywamy my - nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej.

Atmosfera w zespole klasowym oraz relacja uczeń-nauczyciel, uczeń-uczeń, a nawet nauczy-

ciel-rodzic to jeden z istotnych czynników przesądzających o tym, czy debatowanie się powiedzie.

Dzieci (i nie tylko;) najefektywniej pracują, kiedy mają zapewnione poczucie bezpieczeństwa.

W wielkim skrócie ważne jest dla mnie to, by dziecko nie bało się odezwać na lekcji, by potrafiło uzasadnić swoje stanowisko, decyzję czy pomysł, nawet jeśli jest to sprzeczne z oczekiwa-

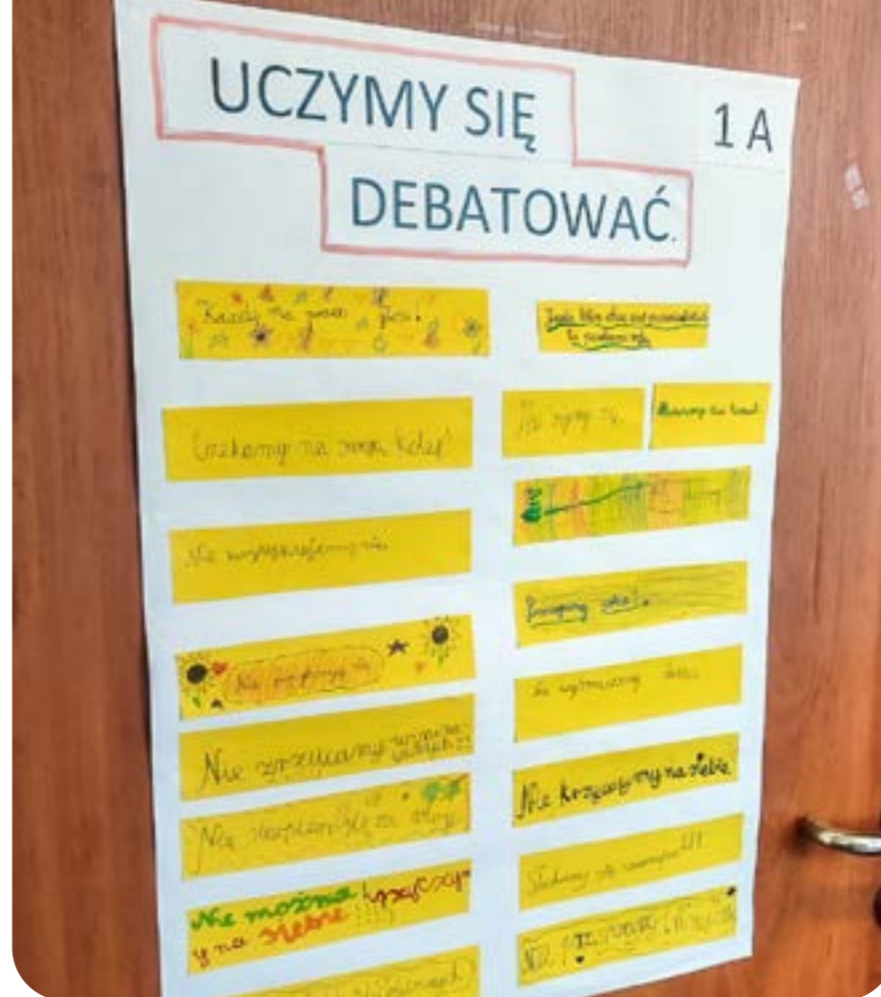
niami reszty klasy. Równolegle niezwykle cenną kompetencją jest umiejętność współpracy w zespole i mniejszych grupach, ustalenie wspólnego planu działania, podział zadań między sobą, a także osiągnięcie kompromisów. Nieodłączny element stanowi tutaj wzajemny szacunek, życzliwość, empatia. I to wszystko postawiłam sobie za priorytet w pracy z najmłodszymi uczniami.

Na takich fundamentach zdecydowanie łatwiej mi było podjąć działania w ramach projektu „*Rybnik - tu dzieci i ryby mają głos*”. Kluczowe narzędzie pracy w tym przedsięwzięciu to debata i szereg różnorodnych metod aktywizujących, które sprzyjają rozwijaniu kompetencji przydatnych w debatowaniu. Odbyte szkolenia, pełne wartościowych pomysłów oraz kilkugodzinne konsultacje z trenerami, a także wymiana doświadczeń z innymi uczestnikami projektu były dla mnie bogatym źródłem inspiracji do pracy.

WSKAZÓWKA

Rozpoczynając przygodę z debatowaniem w klasie chciałam wspólnie z dziećmi ustalić zasady obowiązujące podczas tej aktywności. Jednak wbrew powszechnie stosowanej regule, zgodnie z którą takie regulaminy zwykle opracowywane są na początku, ja postanowiłam to zadanie zrealizować pod koniec projektu. Uważam, że był to bardzo trafiony pomysł. Zależało mi bowiem, aby uczniowie w oparciu o własne doświadczenie wskazali, co sprzyja kulturalnej debacie, a co przeszkadza. Po kilku przeprowadzonych ćwiczeniach powstał kompletny regulamin, stworzony wyłącznie z pomysłów, sugestii i uwag samych uczniów.

Tematyka debat wynikała głównie z bieżącego materiału realizowanego w toku lekcji, choć - ku mojej uciesze- zdarzały się sytuacje, kiedy pojawił się w klasie problem i uczniowie sami proponowali, by rozwiązać go właśnie poprzez debatę!

Forma przeprowadzanych debat była różnorodna. Zaczynaliśmy

od swobodnej dyskusji, bez podziału klasy na dwie opozycyjne grupy i przydzielania konkretnej roli. Przy okazji poznawania historii porcelany, chcieliśmy zaplanować przyjęcie urodzinowe dla dzieci. Zastanawialiśmy się, czy przygotować zastawę papierową, czy też właśnie porcelanową. Każdy uczeń mógł swobodnie wyrazić swoje zdanie w dowolnej kolejności, zwracaliśmy jednak uwagę na podanie uzasadnienia własnego stanowiska. W naturalny sposób pojawiały się spontaniczne kontrargumenty, które doskonale były odpierane. Już na tym etapie zauważyłam, z jak silnymi emocjami dzieci bronią swojego zdania, jaka satysfakcja pojawia się na twarzy, kiedy ktoś myśli podobnie, a jaki niepokój i dyskomfort towarzyszy osobie, z którą większość się nie zgadza. Kolejną formą pracy było utworzenie kilku grup, które uczniowie sami mieli wybrać zgodnie

ze swoimi preferencjami. I tak, ucząc się o różnorodności i pięknie naszej planety, poznaliśmy uroki i zagrożenia sawanny, pustyni, dżungli, lodowców oraz wysp na oceanie. Praca w zespołach stawiała przed dziećmi zadanie wskazania plusów i minusów życia w wybranym środowisku. Tu zwracałam uwagę na sposób komunikacji między rówieśnikami i akceptowanie pomysłów kolegów w myśl zasady, że każdy z nich jest dobry. Jako podsumowanie przedsięwzięcia zorganizowano zajęcia otwarte pt. „Czekamy na waka-

ĆWICZENIE

Innym działaniem było podjęcie debaty nad środkami transportu. Pracując z globusem, zaplanowaliśmy podróż z Niemiec do Francji. Do wyboru był samolot, statek, pociąg i samochód. Tym razem uczniowie zostali przydzieleni do danych grup w sposób losowy. To znacznie utrudniło zadanie, a celem było przekonanie mnie do konkretnego środka lokomocji. Wszystkie zespoły poradziły sobie znakomicie, a w każdym z nich pojawiło się mnóstwo dobrych argumentów.

Następnie każda grupa prezentowała swoje pomysły na forum, a na koniec każdy z osobna mógł wskazać grupę, która była najbardziej przekonująca i wyjaśnić dlaczego. Co więcej, te zajęcia zainspirowały dzieci do wykonania w grupach projektu pt. „Czym będziemy podróżować za 100 lat?”. Dodatkowo należało wymyślić nazwę futurystycznego pojazdu. Uczniowie wykazali ogromną pomysłowość i puścili wodze fantazji, doskonale bawiąc się podczas prezentacji i omawiania swoich projektów.

cje”, podczas których uczniowie zaprezentowali wypracowane do tej pory kompetencje niezbędne w toku debatowania. Między innymi mieli za zadanie w mniejszych grupkach opracować listę rzeczy, które warto spakować na wakacyjną podróż. Okazało się, że dla każdego zespołu zupełnie inne przedmioty były ważne, a każdy wybór był odpowiednio uzasadniony. Kolejne zadanie polegało na wyborze pomiędzy dwiema propozycjami i zajęciem pozycji w odpowiednim miejscu na wyznaczonej przestrzeni w sali. Tu uczniowie mogli wybrać np.:

- wypoczynek nad morzem czy w górach?
- deser lodowy czy sałatka owocowa?
- relaks w kinie czy w wesołym miasteczku?
- kąpiel w basenie czy kąpiel w rzece?

Ponadto, przeprowadzono tzw. trening kreatywności - należało wymyślić niestandardowe zastosowanie dwóch leśnych patyków. Okazało się, że mogą to być np. pałeczki do jedzenia, klawesy do wystukiwania rytmu, narzędzie do pisania, lokówka, czy drapaczka do pleców ;). Co ciekawe - każdy miał swoją propozycję i żaden pomysł się nie powtórzył.

Ostatnim zadaniem była debata podsumowująca pt. „Oferta wakacyjna”. Uczniowie, podzieleni na cztery grupy, mieli zareklamować wylosowaną formę spędzenia letniego urlopu. Współpracując w zespołach jedni zastanawiali się, dlaczego warto

skorzystać z oferty all inclusive, inni - z biwaku pod namiotami w lesie, jeszcze inni proponowali podróż kamperem, była również opcja pozostania w swoim domu, w mieście.

PODSUMOWANIE

Bogata argumentacja spotkała się z zaskakującymi kontrargumentami, jednak w toku debaty można było zauważyć umiejętność wzajemnego słuchania się, czekania na swoją kolej wypowiedzi, używanie kulturalnych słów, tonu głosu i unikanie wyśmiewania pomysłów kolegów. Po dokonaniu ostatecznej wspólnej ewaluacji jednogłośnie uznaliśmy, że wszystkie założone cele projektu i oczekiwane kompetencje uczniów zostały osiągnięte.

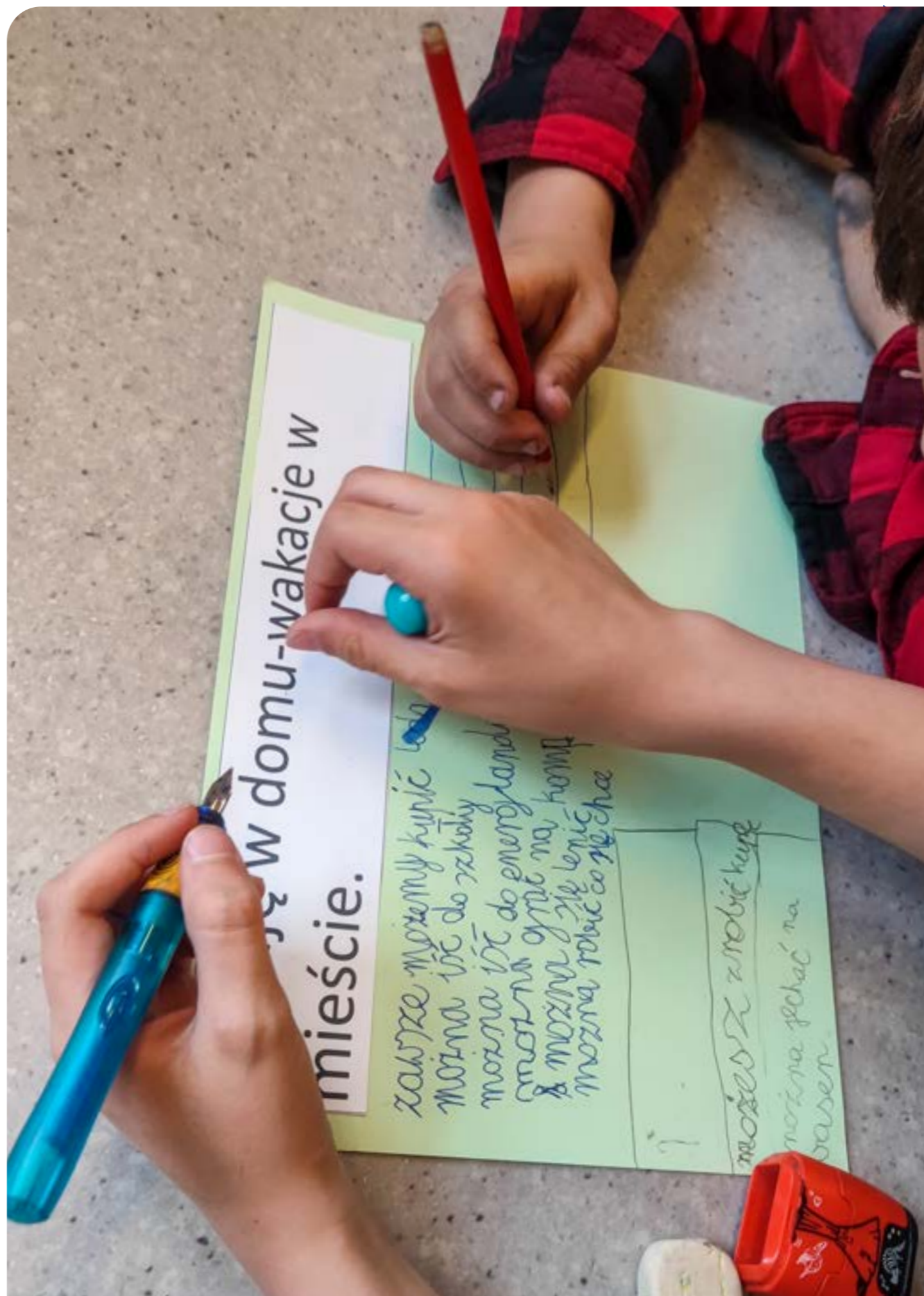
Podjęte w przeciągu całego II półrocza działania oraz wytwory dzieci były na bieżąco prezentowane uczniom, nauczycielom klas 1-3 i rodzicom w formie gazetek, a także fotorelacji na koncie szkoły w serwisie społecznościowym.

Reasumując, udział w projekcie był niezwykle cennym doświadczeniem zarówno dla uczniów, jak i dla mnie jako nauczyciela i wychowawcy.

Takie innowacyjne rozwiązania w procesie edukacyjnym w dużym stopniu przyczyniły się do integracji zespołu klasowego, jak również zbudowania poczucia sprawczości i wpływu pojedynczej jednostki na swoje otoczenie.

Uczniowie nabrali większej pewności siebie, odwagi w wyrażaniu własnego zdania i przełamali opór przed autoprezentacją na forum grupy rówieśniczej. Zrozumieli, iż ważne jest nie tylko budowanie swoich argumentów, ale również szanowanie stanowiska drugiej osoby.

Jestem przekonana, iż pielęgnując i rozwijając takie kompetencje wśród uczniów, mamy szansę wykształcić pokolenie mądrych, świadomych obywateli, którzy w niedalekiej - wbrew pozorom - przyszłości będą odpowiedzialni za losy naszego społeczeństwa.

3

Pierwszaki, debata, bajki i... preorientacja zawodowa

GŁÓWNE DZIAŁANIA PODEJMOWANE PRZEZ GRUPĘ DOCELOWĄ

Uczniowie klasy Ia w całym roku szkolnym 2022/2023 podczas zajęć z wychowawcą zapoznawali się z różnorodnością zawodową na rynku pracy, poznawali zawody i ich atrybuty.

DOMINIKA KOŁENDA

Szkoła Podstawowa
nr 4 im. Jana Pawła II
w Rybniku.

Uczniowie: klasa Ia.

Poznali predyspozycje zawodowe, które są wymagane na danych stanowiskach pracy. Uczyli się debatować oraz uzasadniać swoją rację w atrakcyjny i rzetelny dla nich i ich rówieśników sposób.

Projekt edukacyjny „*Rybnik - tu dzieci i ryby mają głos*” był formą zorganizowanej pracy uczniów wokół konkretnego i rzeczywistego problemu. Podczas pracy nad projektem uczniowie zdobywali wiedzę, rozwijali swoje umiejętności i kształtowali określone postawy.

Projekt zakładał większą swobodę i odpowiedzialność uczniów za efekty pracy niż zwykle zadania edukacyjne, a także wymagał, aby uczniowie ze sobą współpracowali.

Głównym założeniem było wspomaganie uczniów w swobodnej wypowiedzi oraz zapoznanie ich z różnorodnością zawodową na rynku pracy.

ĆWICZENIE

Podczas zajęć głównych uczniowie mieli okazję zaprezentować swoją wiedzę z dziedziny zawodoznawczej oraz umiejętność prowadzenia debaty. Zapoznali się z takimi bohaterami jak *Shrek*, *Elza*, *Smerfetka* oraz *Batman*. Dla każdego z tych bohaterów mieli dopasować profesje zgodne z ich predyspozycjami zawodowymi, które dane postaci mogłyby realizować we współczesnym świecie. Każda z grup miała za zadanie wybrać zawody oraz zaprezentować je na forum klasy. Reszta uczniów miała za zadanie zgodzić się ze swoimi rówieśnikami albo uzasadnić, dlaczego uważają inaczej.

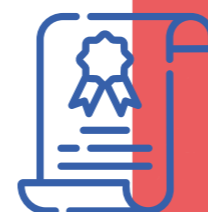

Efekt naszych działań zaprezentowaliśmy wicedyrekcji oraz na stronie internetowej szkoły.

ODBIÓR DZIAŁAŃ :

Uczniowie bardzo chętnie włączali się w dyskusję oraz pracę grupową. W sposób konkretny i rzetelny uzasadniali swoje racje. W większości uczniowie byli zgodni z tym w jaki sposób ich rówieśnicy wybrali zawody bo-

haterom (wybór zawodu zgodnie z predyspozycją zawodową danej postaci), ale zdarzały się sytuacje, które wymagały od ucznia głośnego wyrażenia swojego zdania. Myślę, że ma to ogromną wartość, ponieważ uczestnicy projektu w ten sposób kształtowali nie tylko swoją wiedzę zawodoznawczą, ale również kształtowali swoje postrzeganie świata. Zajęcia na pewno dodały im odwagi do wyrażania swoich poglądów.

PODSUMOWANIE

Projekt dowodzi, że nie tylko uczniowie klas starszych mają wiedzę zawodoznawczą oraz umiejętności debatowania na dany temat. Taką formę zajęć można z sukcesem przeprowadzić również w grupach młodszych.

Warto zapamiętać!
Gdy organizujesz debatę w klasie,
musisz mieć czas na:

1 Przygotowanie

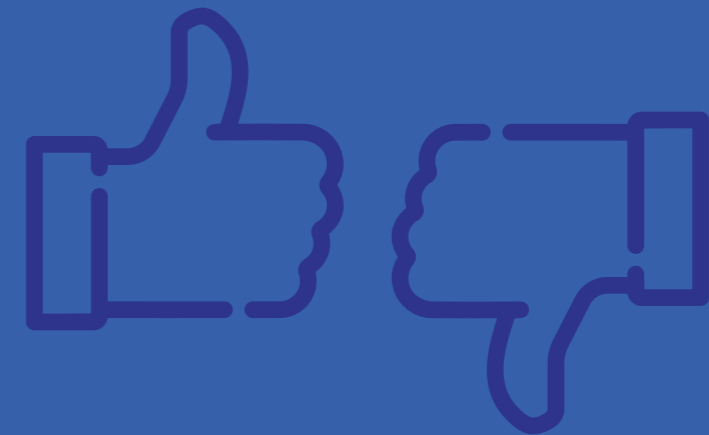
2 Debatę

3 Podsumowanie

W debacie szczególnie
istotna jest:

- Informacja zwrotna

4

Kreatywnie z debatami

— Jestem nauczycielem edukacji wczesnoszkolnej w Zespole Szkolno – Przedszkolnym nr 7 w Rybniku. Od zawsze w swojej pracy staram się wykorzystywać nowe i ciekawe formy pracy z dzieckiem, inne od tych standardowych i zazwyczaj znanych już dzieciom.

KAROLINA MADYS

Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej, Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 7 w Rybniku

Takim wyzwaniem okazał się projekt „*Rybnik - tu dzieci i ryby mają głos*”. Przed szkoleniem byłam nastawiona na to, że będę musiała organizować debaty, dyskusje i trochę mnie to początkowo przerażało. Natomiast po długim szkoleniu okazało się, że działania jakie muszę zrealizować to tak naprawdę to, co robię na co dzień z dziećmi, tylko ze zwróceniem szczególnej uwagi na aktywność w mówieniu i sztuce prezentacji.

ĆWICZENIE

W ramach projektu podejmowałam wiele działań. Do najbardziej efektywnych mogę zaliczyć:

- **„Lapbooki”** - tę formę pracy i prezentacji wykorzystywałam wielokrotnie w ciągu roku. Jednym z nich był lapbook o zimie gdzie dzieci pracowały indywidualnie w domu zbierając informacje i ciekawostki, a prezentacja odbywała się w szkole podczas lekcji. Lapbooki w mojej klasie okazały się strzałem w dziesiątkę, gdyż wszystkie dzieci na miarę swoich możliwości chciały się jak najlepiej zaprezentować. Lapbooki miały też formę pracy w grupie - przykładem był lapbook na temat Polski i Rybnika. Dzieci w szkole zostały podzielone na grupy, miały 3 dni na zebranie materiałów, a następnie w szkole tworzyły swoje lapbooki. Każdy znalazł w tej pracy coś dla siebie. Jedne dzieci robiły obrazki, inne zadbały o estetykę pracy, a jeszcze inne pięknie zaprezentowały wykonany grupowo lapbook (dokumentacja zdjęciowa).

- **„Arka Noego”** - świetna zabawa na przerwę śródlekcyjną rozwijająca mowę dzieci. Uczniowie musieli wymyślić zwierzę oraz argumenty, które skłoniłyby Noego do zabrania właśnie tego zwierzęcia na arkę, na której zostały tylko dwa miejsca. Zabawa pełna śmiechu i ciekawych historii wymyślanych przez dzieci. W mojej klasie nawet te nieśmiałe osoby świetnie radziły sobie z tym zadaniem.

- **„Marzanna”** - pretekstem do dyskusji w klasie było przywitanie wiosny. Dzieci z przyniesionych przez siebie materiałów tworzyły piękne kukły jednocześnie dyskutując dlaczego właśnie takich materiałów użyły. Pojawiały się takie argumenty jak: recykling, materiały naturalne, czy przyjazne dla środowiska. Działanie to dzieci przyjęły dosłownie, debatując na temat kto lepiej wykonał kukłę i dlaczego.

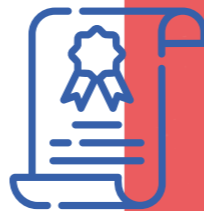

- **„STORY CUBES”** - wykorzystanie kostek do tworzenia ciekawych historii, wymyślania ciągu zdarzeń. Doskonała zabawa na zastępstwa lub luźniejszą lekcję.
- **„Prawda czy fałsz?”** - dzieci w tej zabawie na zmianę mówią dwa określenia prawdziwe, jedno fałszywe. Stwierdzenia mają dotyczyć np. ich zachowania, rodziny, hobby. Klasa zgaduje które stwierdzenie jest fałszem. Dzięki tej zabawie dużo dowiedzieliśmy się o sobie, a dzieci grały w tę zabawę nawet na przerwach.
- **„Tworzenie prezentacji”** - podczas omawiania tematu o polskich noblistach dzieci wybierały jedną osobę, która otrzymała nagrodę Nobla i na lekcji informatyki tworzyły piękne prezentacje. Chętne dzieci prezentowały i omawiały swoje dzieła, a klasa wzbogacała swoją wiedzę.

- **„Żyzyczka Prosta”** - taką formę aktywności wykorzystałam na finał projektu. Sama jej nazwa już wywołała uśmiech na twarzach uczniów. Same dobrały się w grupy i pracowały nad wymyśleniem wyglądu tajemniczej rośliny, opisem, ciekawostkami, miejscem gdzie można ją zobaczyć. Powstałe prace były naprawdę imponujące (dokumentacja zdjęciowa). Dzieci prezentowały projekty w ten sposób, że każda osoba z grupy omawiała wybrany fragment, zagadnienie dotyczące swojej żyzyczki. Prace zostały wywieszane na korytarzu i wzbudzały duże zainteresowanie innych uczniów.

PODSUMOWANIE

Podsumowaniem udziału w projekcie było wypełnienie ankiet „po” realizacji. W ankiecie pojawiły się te same pytania co na początku projektu. Poziom znajomości tematu debat dzieci oceniały na 9 lub 10. Po omówieniu wszystkich zagadnień i realizacji poszczególnych działań w tym zakresie dzieci stwierdziły, że potrzebują więcej takich projektów, aby proces edukacji był bardziej atrakcyjny i pobudzał ich aktywność twórczą.

Projekt *„Rybnik – tu dzieci i ryby mają głos”* był ciekawym doświadczeniem i sposobem na wykorzystanie takich metod i form pracy, aby lekcje nie opierały się tylko na suchych faktach,

ale na twórczej pracy dzieci, zachęcaniu, aktywizowaniu do wyrażania swoich myśli, wrażeń i rozwijaniu mowy młodego człowieka.

5

Najważniejsze to zaufać dzieciom

— Co ważniejsze: las czy miasto? Z tym oto pytaniem i dylematem borykali się uczniowie i uczennice klasy IIa, którzy - jak się potem okazało - pozornie uznali na początku, że odpowiedź jest tylko jedna: las.

HANNA PALENGA

Spółeczna Szkoła
Podstawowa z Oddziałami
Dwujęzycznymi
im. J. Kukuczki w Rybniku

WSKAZÓWKA

Wprowadzeniem do tematu była książka Zdenka Milera pt. „*Kre- ciki w mieście*”, która została przeczytana podczas lekcji.

Następnie dzieci zostały podzielone na dwie grupy: LAS i MIASTO, wg „osobowości”, żeby uniknąć sytuacji, w której w jednym zespole są osoby bardziej/mniej odważne czy aktywne. Rozpoczęły się przygotowania do „debaty” (rzeczy były nazywane po imieniu!).

ĆWICZENIE

Pierwszym etapem pracy była dyskusja w grupach, która zakończyła się wyśmienicie i zapisaniem argumentów za daną opcją. I tu już się okazało, że las ma nieco większe trudności w znalezieniu pomysłów na przekonanie, że to on jest ważniejszy (!).

Następnie argumenty dostały swoje rozwinięcie. Dzieci podzieliły się tak, żeby każdy, nawet najbardziej nieśmiały uczeń, mógł przedstawić choć jedno krótkie zdanie.

Oczywiście każde działanie dzieci w tym wieku najczęściej kończy się działaniem artystycznym. I tu nie było inaczej! Transparenty, plansze w formie lapbooków, plakaty, ozdoby na głowę, puzzle, quizy... Czego tam nie było! Ktoś wpadł na pomysł: MAKIETA! W mgnieniu oka wyrósł las i zbudowano miasto.

Żeby nie być głośnym, każda z grup wykonała prezentację multimedialną ze zdjęciami lasu i miasta własnego autorstwa.

Po kompleksowym przygotowaniu się obu grup, nadszedł czas na najważniejsze: DEBATĘ. Zaproszono na nią koordynatorów projektu, rodziców oraz dyrekcję szkoły.

Zaczął się!

Już samo wejście z transparentami zaparło dech. Po zajęciu miejsc, każda z grup przedstawiła swoje argumenty wraz z rozwinięciem. Kolejnym etapem była dyskusja, podczas której próbowano „zbić” argumentację drużyny przeciwnej. *Dzieci używały zwrotów typu: „moim zdaniem”, „według nas”, „powiedzieliście, że...”, „odnosząc się do...”*. *Niesamowite było to, że każde z nich mogło wypowiedzieć się do końca, nikt nikomu nie przerywał. Emocje - chociaż zauważalnie buzowały w dzieciach - były pod kontrolą, a przekaz - jasny.*

W dalszej części zaprezentowano makiety i to, co na nich się znajduje. W kolejnej - przypomniano najważniejsze argumenty i pokazano prezentację ze zdjęciami.

Zadaniem obserwatorów było zagłosowanie za drużyną, która przekonała ich do swojego zdania.

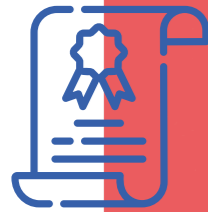

Jak się można domyślić – był remis! Patrząc i słuchając tego, jak drugoklasiści dyskutowali, nie mogło być inaczej...

Jeszcze długo drugoklasiści wspominali swoją debatę i emocje, jakich im dostarczyła.

PODSUMOWANIE

Na pytanie: „Czego się nauczyliście?” Odpowiedzi:

„Tego, że możemy ze sobą rozmawiać i się nie kłócić”.

„Tego, że każdy może mieć swoje zdanie, a ja wcale nie muszę się z nim zgadzać”.

„Tego, żeby nie przerywać, nie krzyczeć”.

„Tego, że każde zdanie jest ważne!”

A rodzice? Trochę mają problem, bo okazuje się, że stwierdzenie: „Nie, bo nie” nie ma już racji bytu. Teraz muszą wytaczać ciężkie działa i odpowiednio argumentować swoje zdanie, szczególnie to „na nie”!

10 pomysłów na DYSKUSJĘ wśród dzieci:

1 Zima jest lepsza od lata.

2 ZOO nie powinno istnieć.

3 Zadania domowe powinny być obowiązkowe.

4 Internet bardziej pomaga w nauce niż nauczyciele.

5 Dzieci nie powinny spędzać czasu wolnego przed ekranem.

6 Lepiej czytać niż słuchać książki.

7 Batman jest lepszy od Supermana.

8 Merida Waleczna jest lepszą bohaterką niż Wonder Women.

9 Wakacje lepiej spędzić w górach niż nad morzem.

10 Lepiej mieszkać na wsi niż w mieście.

10 pomysłów na TRUDNIEJSZE tematy debat dla dzieci:

1 W szkołach powinien być zakaz przynoszenia telefonów.

2 Wszystkie samochody powinny być elektryczne.

3 Dzieci powinny prowadzić swoje własne „biznesy” (jak stoiska z lemoniadą).

4 Za segregację śmieci powinny być nagrody.

5 W centrum miast nie powinno być samochodów.

6 Uczniowie wszystkich szkół powinni nosić mundurki.

7 Szkoła powinna być wolna od wystawiania ocen.

8 Zabawki powinny być albo tylko dla chłopców, albo tylko dla dziewcząt.

9 Lekcje na podwórku są lepsze od lekcji w klasie.

10 Prezenty urodzinowe są tylko dla grzecznych dzieci.

6

Sztuka autoprezentacji przy każdej okazji

— Gdy zimą ubiegłego roku zapisywałyśmy się do projektu „*Rybnik – tu dzieci i ryby mają głos*” w głowie mieszały się różne myśli.

AGNIESZKA
KACZYŃSKA

Każdy z nas zna przecież ogólne założenia debaty oksfordzkiej, ale jak ją przeprowadzić z dziećmi w okresie edukacji wczesnoszkolnej?

Po raz kolejny okazało się, że dzieci zaskakują nas swoją plastycznością i drzemiącym w nich potencjałem do pracy.

BEATA
KOMPANOWSKA

Szkoła Podstawowa
w Jankowicach

Hipotetycznie przecież debata ma skłonić do dyskusji nad tezą, a strony opozycji i propozycji powinny umieć słuchać siebie nawzajem, szanować krytyczne wypowiedzi i umieć się do nich merytorycznie ustosunkować.

Przyjęłyśmy jako cel podstawowy, że wprowadzenie debaty do klasy szkolnej dzieci ośmioletnich ma co do zasady wzmocnić umiejętność prezentowania i wypowiedzania się, a także konstruowania logicznych argumentów w rozmowie.

Przeprowadzenie kilku eventów, które stanowiły wymóg formalny projektu, naturalnie weszło do planu pracy klasy IIc podczas zajęć opiekuńczo – wychowaw-

czych, czy właśnie rozprawy nad zagadnieniami aktualnie poruszonymi podczas lekcji. Wyjaśnienie dzieciom ogólnych reguł odbyło się dość sprawnie.

ĆWICZENIE

Pierwszy temat do rozmowy pojawił się sam, przy okazji ogłoszonego szkolnego konkursu na wianek wielkanocny. Uczniowie z własnej inicjatywy zaczęli między sobą dyskutować, które wykonanie wianka jest bardziej adekwatne – z kwiatów żywych, czy sztucznych. Cała klasa została podzielona na stronę opozycji i propozycji. Każda z grup przygotowywała samodzielnie swoje argumenty broniące, ale formułowanie kontrargumentów okazało się dla niektórych zbyt trudne. Samo przejście do rozmowy było dla nas - nauczycielek - zaskakujące, ponieważ ujawniło zasoby w uczniach i uczennicach, którzy nie odnajdują się w pracach grupowych. Z kolei dzieci, które świetnie radziły sobie z doborem argumentów i kontrargumentów w czasie pracy grupowej, podczas samej debaty klasowej - ku naszemu zaskoczeniu - nie zabierały głosu.

Ćwicząc przygotowanie swobodnych wypowiedzi, często podczas zajęć wykorzystywałyśmy CoResolve, co pomagało dzieciom podjąć samodzielną decyzję, w jakim stopniu za jakąś tezę się opowiadają. Dzieci miały możliwość zajęcia miejsca na całej długości sali, na której dwóch biegunach leżały stanowiska „całkowicie się zgadzam” i „całkowicie się nie zgadzam”, a między nimi: „nie mam zdania”, jak również „zgadzam się” i „nie zgadzam się”.

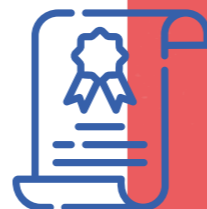
Wprowadzenie tego zadania w formie zabawy umożliwiło uczniom podjęcie niezależnej decyzji, a później swobodne wygłoszenie powodów, które skłoniły je do jej podjęcia.

Finałowym przedsięwzięciem była lekcja otwarta dla rodziców, podczas której uczniowie prezentowali debatę jako nowy sposób na naukę i poszukiwanie wiedzy. Temat dyskusji: „*Mieszkanie w bloku czy w domu?*” był o tyle równy, że każde z dzieci miało jakieś doświadczenia w tym zakresie. Niektóre mieszkały w bloku, później przeprowadziły się do domku jednorodzinnego, inne mieszkają od urodzenia we własnym domu, ale mają dziadków, ciotkę czy koleżanki, które mieszkają w blokach. Przygotowanie do tej debaty wyglądało bardzo podobnie jak do wcześniejszych. Uczniowie podzieleni na grupy propozycji i opozycji zapisywali na kartce swoje wolne argumenty i kontrargumenty. Posiadanie zapisanej argumentami kartki nie prowadziło do schematycznego odczytania zawartych na niej punktów, a jedynie miało na celu obniżenie poziomu stresu, gdyby w trakcie debaty mówcom umknęły argumenty.

**Lekcja otwarta
stanowiła świetną
możliwość obserwacji
dla rodziców,
którzy zobaczyli
swoje pociechy
w zupełnie innej
roli i środowisku
niż codzienne życie
rodzinne.**

Dla niektórych - tak samo jak dla nas - zachowanie własnych dzieci również było zaskakujące. Przykładem może być aktywność dzieci, niebędących na co dzień liderami, a także drugi biegun – dzieci aktywne doświadczały momentów zahamowania i aktywnego słuchania częściej niż chaotycznego „odbijania piłeczki”.

PODSUMOWANIE

Trening argumentacji i debat otworzył przed uczniami nowe umiejętności konstruowania argumentów, a także sztuki słuchania i rozmowy. Uczniowie dzięki takiemu podejściu do zaproponowanego tematu uczą się samodzielnego wyszukiwania i selekcjonowania informacji. Następnie wiąże się to z odpowiedzialnością za własne zaangażowanie i dobór argumentów podczas debaty. Sztuka kulturalnej wymiany argumentów jest w dzisiejszym świecie towarem deficytowym, a przyswajanie wiedzy i prezentowanie jej podczas dyskusji poszerza kompetencje komunikacyjne i społeczne, tak ważne dla dzisiejszego wymagającego świata. Wprowadzenie debat mogłoby również być z powodzeniem wykorzystywane podczas treningu umiejętności społecznych dając osobom wycofanym i z natury nieśmiałym szansę na ćwiczenie autoprezentacji, wypowiedzi na forum grupy w warunkach kontrolowanych, jednocześnie pozwalając na przepracowanie emocji im towarzyszącym.

7

Czy lider jest potrzebny? Dobre praktyki

— **Wiele czasu zajęła mi ostateczna decyzja, z którym tematem powinni zmierzyć się moi uczniowie podczas debaty klasowej.**

**JUSTYNA
KAMPKA-WALA**

Nauczyciel edukacji
wczesnoszkolnej
Społeczna Szkoła
Podstawowa im. Jerzego
Kukuczki w Rybniku.
Uczniowie: klasa III.

Biorąc pod uwagę energię grupy, otwartość na wyzwania oraz wzajemne relacje panujące w klasie, zdecydowałam się na przeprowadzenie debaty, której głównym celem była odpowiedź na pytanie: czy lider jest potrzebny?

Nasze zajęcia rozpoczęliśmy od ćwiczeń warsztatowych, które miały za zadanie wyłonić liderów w poszczególnych grupach.

ĆWICZENIE

Uczniowie podzieleni na grupy mieli za zadanie wybrać sześć najważniejszych rzeczy na tratwę, która pomoże im wydostać się z bezludnej wyspy. Następnie musieli uargumentować swoją decyzję i przedstawić ją na forum klasy.

Rozmawialiśmy również o tym, co pomogło, a co utrudniło im podjęcie ostatecznej decyzji.

Podczas tych ćwiczeń dzieci zauważyły, że na poszczególnych etapach zadania wyłoniły się osoby, które zaczynały kierować pracą grupy. Na podstawie ich spostrzeżeń wyjaśniliśmy pojęcie „lider” i podaliśmy kilka przykładów z codziennego życia.

WSKAZÓWKA

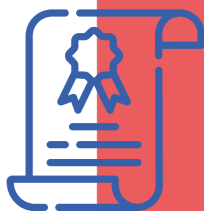
W celu pogłębienia tematu, posłużyłam się książką Josepha Kueflara pt.: „Władcy podwórka”. Książka w sposób humorystyczny przedstawia historię o podwórkowej polityce oraz o tym, że nawet w trudnych kwestiach można dojść do porozumienia, używając odpowiedniej argumentacji.

Dzieci poznały historię Janka i Leny, którzy okrzyknęli się władcami podwórka i wbrew innym wprowadzali zasady korzystania z placu zabaw przez inne dzieci. Rozmawialiśmy o tym, czy postępowanie Janka i Leny było słuszne i czy sposób, w który zdecydowali się naprawić całą sytuację był dobry.

Następnie klasa została podzielona na dwie grupy, które miały za zadanie przygotować argumenty „za” i „przeciw” odnośnie pytania: Czy w szkole potrzebny jest dyrektor? W trakcie debaty dzieci mogły przechodzić do przeciwnej grupy, jeżeli ta przekonała ich do swoich racji. Ku mojemu zdziwieniu większość uczestników debaty usiadła pośrodku klasy. Podsumowanie debaty brzmiało następująco: „W szkole jest potrzebny dyrektor, jednak tylko taki, który liczy się ze zdaniem swoich pracowników i wspólnie z nimi podejmuje ważne decyzje”.

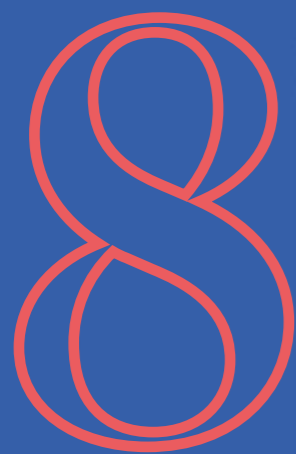

PODSUMOWANIE

W trakcie tych zajęć swoją uwagę skupiłam przede wszystkim na sztuce budowania argumentacji oraz kulturze prowadzenia rozmowy. Uważam, że te umiejętności powinny być systematycznie ćwiczone na etapie klas 1-3.

Debata jako narzędzie rozwoju każdego dziecka

— udział w projekcie „*Rybnik – tu dzieci i ryby mają głos*” wzięło 23 uczniów klasy trzeciej – 14 dziewczynek i 9 chłopców. Od samego początku, kiedy dzieci zostały poinformowane o tym, że przystępujemy do projektu, nastąpiła u nich niesamowita ekscytacja.

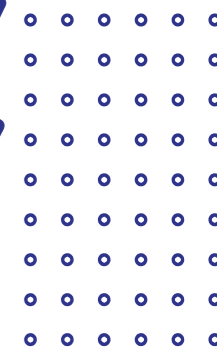

BARBARA
GRZENIK-TRZOP

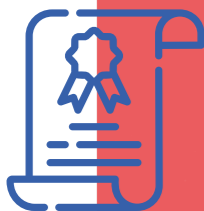
Zespół Szkolno-
Przedszkolny nr 12

Bardzo chętnie wykonywały wszelkie ćwiczenia mające na celu przełamanie stresu przed wystąpieniami publicznymi. Stopniowo rozwijały swoje umiejętności komunikacyjne. Dopytywały, kiedy znowu będą kolejne takie zajęcia.

Okazało się, że prawie przy każdym temacie lekcyjnym można kształtować nawyk kulturalnej argumentacji.

PODSUMOWANIE

W klasie jest kilkoro uczniów, którym powiedzenie czegoś na forum klasy sprawiało od samego początku dużą trudność. Na dzień dzisiejszy, kiedy projekt został już ukończony, dzieci bardzo chętnie się wypowiadają i argumentują swoje zdanie. Największym sukcesem dla mnie jako wychowawcy jest fakt, że nieśmiali uczniowie przelamali się i odważniej wyrażają własne opinie, potrafią obronić grzecznie swoje poglądy, nie odczuwają wcześniejszej tremy. Projekt wzbudził także zainteresowanie rodziców, którzy na bieżąco byli informowani o postępach dzieci, oglądali filmiki i zdjęcia z zajęć.

W trakcie trwania projektu zawsze mogłam liczyć na pomoc koordynatorów p. Anny Skiendziel i p. Michała Naczyńskiego, dzięki czemu udział w tym przedsięwzięciu był bardzo przyjemnym i ciekawym doświadczeniem zarówno dla mnie, jak i moich wychowanków.

9

Codziennie zajęcia inspiracją do rozmowy

— Uczniowie klasy 3a ze Szkoły Podstawowej nr 24 im. Wisławy Szymborskiej w ZSP nr 14 w Rybniku wzięli udział w projekcie „*Rybnik- tu dzieci i ryby mają głos*”.

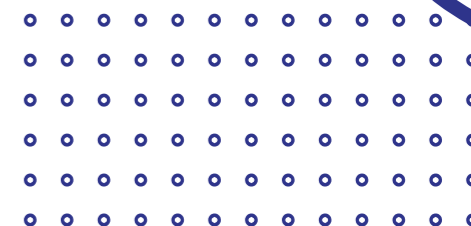
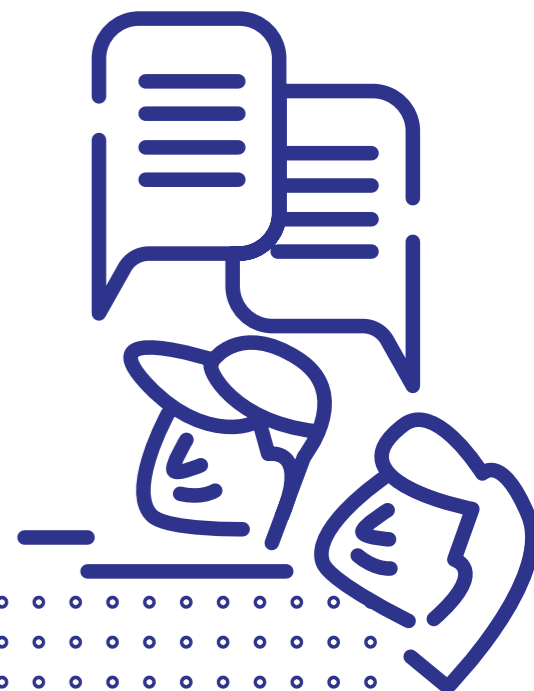
BEATA KRASKA

Szkoła Podstawowa
nr 24 im. Wisławy
Szymborskiej w ZSP

Uczniowie: klasa IIIa.

W ramach projektu dzieci debatały, uczyły się jak wypowiadać i budować argumenty oraz aktywnie słuchać innych.

Staraly się szanować stanowisko i opinię drugiej osoby, ćwiczyły autoprezentację i nabyły poczucie, że one także mają wpływ na to, jak może wyglądać świat.

ĆWICZENIE

Debata w klasie często wynikała z realizowanego właśnie materiału.

- **Jednym z przykładów była debata nad osobą lisa Witalisa** - bohatera omawianego wiersza Jana Brzechwy. Dzieci w drodze losowania zostały podzielone na zespoły: oskarżycieli, obrońców i sędziów. Po wysłuchaniu wystąpień obu stron, sąd wydał wyrok - skazał lisa na karę 7 dni sprzątnięcia lasu.

- **Innym przykładem zajęć z wykorzystaniem debat była realizacja tematu „Doktor Dolittle i jego zwierzęta”.** W trakcie omawiania lektury dzieci próbowały odpowiedzieć na pytanie: **„Jakie zwierzęta warto zabrać na Arkę Noego?”**. Przekonywały Noego do słuszności swoich argumentów.

Uczniowie bardzo chętnie podejmowali pracę w grupach. Jednym z przykładów tego typu zajęć było zespołowe wykonanie plakatów, które miały pokazać innym co to jest ŻYŻYCZKA PROSTA. Debatom przysłuchiwali się zaproszeni goście- koledzy

i koleżanki z równoległej klasy 3b, którzy na końcu zajęć wybrali najlepszą prezentację (poprzez głosowanie na kolor grupy). Debata została powtórzona również przed rodzicami uczniów z klasy 3a.

ĆWICZENIE

Elementy debat były wykorzystywane przy okazji różnego typu zajęć np. w trakcie wychowania fizycznego. Oto przykłady zabaw ruchowych:

- **„Kto tak jak ja lubi...”** - dziecko mówiące stoi na środku sali, reszta stoi w szarfach. Kto podziela zdanie prowadzącego zabawę, zmienia miejsce. Osoba, która nie znalazła szarfę staje na środku i prowadzi dalej zabawę.
- **„Zgadzam się/ Jestem pośrodku, bo.../ Nie zgadzam się”**- nauczyciel rozpoczyna zabawę wypowiadając dyskusyjną kwestię np. **„Chłopcy szybciej biegają od dziewczynek”**, **„Najważniejsze, aby dobrze się uczyć”**, **„Prawdą jest powiedzenie, że ruch to zdrowie”** itp., a dzieci biegają po sali gimnastycznej i stają w tej części, która wyraża ich opinię.

W trakcie zajęć z mniejszą grupą dzieci - zajęć rozwijających umiejętność uczenia się i zajęć korekcyjno-kompensacyjnych:

- **Jedną z ulubionych zabaw integrujących grupę była zabawa z wykorzystaniem klocków story cubes.** Dzieci wspólnie układały historyki z wylosowanymi klockami, przedstawiały swoje zainteresowania uzasadniając wybór klocków, próbowały zmylić kolegów przekonując ich do cechy, która została wymyślona na potrzeby zabawy.

Również i zajęcia plastyczne były dobrą okazją do przedstawienia swojego zdania poprzez pracę plastyczną.

- **Klasa 3a na jednej z lekcji wykonała prace do tematu: „Mój wynalazek jest niezwykły, bo...”.** Podczas prezentacji wytworów dzieci argumentowały, dlaczego to właśnie ich wynalazek zasługuje na szczególną uwagę.

I Co jest ważne?

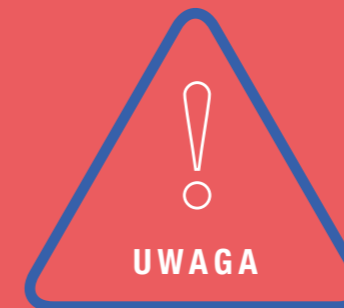
- ✓ merytoryka
- ✓ gestykulacja
- ✓ mowa ciała
- ✓ wzrok
- ✓ ton głosu
- ✓ emocje na wodzy

I Co mają z tego uczniowie?

- ✓ praca w grupach
- ✓ zaangażowanie
- ✓ nauka
- ✓ wiedza
- ✓ odpowiedzialność
- ✓ kultura słowa
- ✓ argumenty

I Kompetencje miękkie:

- ✓ kreatywność
- ✓ empatia
- ✓ zarządzanie czasem
- ✓ radzenie sobie ze stresem
- ✓ (samo)motywacja
- ✓ asertywność
- ✓ samodzielność
- ✓ komunikatywność
- ✓ autoprezentacja

- syndrom Anakina
- zwycięstwo za wszelką cenę
- brak dystansu emocjonalnego
- umiejętność przegrywania
- ad persona

Przegrywam,
ale zwyciężam

Bibliografia

1. Podręcznik Nowi Tropicele kl. 3 WSiP, wyd. I 2019, autorzy (wydanie zbiorowe) A. BANASIAK, A. Budzińska, A. DANIELEWICZ - Malinowska, J. Haniasz A. KAMIŃSKA, R. Kamiński, E. Kłos, W. KOFTA, Beata Nadarzyńska.
2. Michał Rusinek, Aneta Załazińska „Co ty mówisz? Magia słów, czyli retoryka dla dzieci”
3. Le Guin Ursula, „Ziemiomorze”.
4. Legenda indyjska “Sroka. Kruk i Orle Pióro.”
5. Zdenek Miler “Krecik w mieście”.
6. Joseph Kueflar “Władcy podwórka”

